

Egyenlőtlen oldalú háromszögre hasonlítanánk,
ha egyáltalán lenne olyan háromszög,
amelynek szárai
a természet törvényeit felborítva
sehhol sem metszik egymást, mert nem érnek össze.

Lesprézzett légyként három bolond, iránytalan vektor kering
a végtelennek tetsző, kétdimenziós négyzethálós lapon.

SZŐLŐSZEM

Egy meleg szőlőszemben ülök. Kívül
süt a nap: tengerzöldsárga derengés.
Langyos falatokat szippantok a húsból,
a szőlő borostyán húsból, apró falatonként mindig
többet és többet (türelmes folyamat –
az irracionális idő furcsa egysége sokszorozza magát),
míg a monstrum szőlőszem lassan összetöpped,
belül csak én s a körém ráncolódo
héj, a kifordított léggömb
nedves gumijaként körém roskadó, sötét héj marad.

Balavány György

A DARÁZS

*A Szerző kitalált személy; mindennemű
hasonlóság káprázat, szemfényvesztés.*

*Serenissime et Eminentissime Dux et Sanctae
Romanae Ecclesiae Cardinalis.*

...a Saintbergi Levéltárban találtam az alábbi kéziratot. Találtam, mert kerestem, lázasan, de szó szerint lázas betegen, hetekig, talán hónapokig, s csak mikor megtaláltam, vált nyilvánvalóvá, hogy mit is kerestem voltaképpen. Nem szolgálhatok részletes magyarázattal a körülményekről, melyek a Levéltárba vezettek; a magyarázattal Eminenciád talán inkább tisztában van, mint szerencsétlen jómagam, aki fáradt vagyok s megtört, csak ülök naphosszat ezek közt a fehér falak közt szerzetesi megbékélésre

vágyva. Magyarázattal tehát nem, csak az előzmények rövid fölvezetésével kísérletezem, aztán elhallgattatom méltatlan személyemet, beszéljenek a tények.

Theodorus érsek úrral álomban találkoztam; a Lélek ministránsának, majd átkozott bűnösnek nevezett, megmutatván, hogy ismeri emberi és angyali természetemet egyaránt. Ő szólított fel, hogy menjek Saintbergbe, és kezdjem meg a kutatást. Meg sem kérdezhettem, hogy mégis mi az, amit kutatnom kell, mert Őminenciája hirtelen lángra gyulladt, szeme megfeketedett, két karját kitérte, és szörnyű bűzt, fojtó füstöt árasztva égett. Kiáltva ébredtem. Egész nap az érsek úr parancsa járt a fejemben; örömmel és félelemmel töltött el a lehetőség, hogy szolgálhatok, hogy a munka talán megszabadít lelkem súlyától. Útra keltem, és, Saintbergbe érkezve, azonnal munkához láttam: olvastam és jegyzeteltem, olvastam és jegyzeteltem, önemésztő s csak olykor ingadozó elszántsággal; kerestem valamit, amiről pedig fogalmam sem volt, micsoda. A Saintbergi Levéltár egyébként csendes, nyugodt, szinte kihalt: én voltam az egyetlen izgó-mozgó, kotorászó-matató az ódon épületben, csak néhány álmos diákkal meg Puffin úrral, a levéltárossal, ezzel a fura, kocsonyás alakokkal találkoztam, aki valamiképpen, ha nem külsejében, talán mozdulataiban vagy hanglejtésében Theodorus érsek úrra emlékeztetett, tisztesség ne essék szólván. Dolgoztam reggeltől estig, s néha csakugyan elfogott a kétely, van-e értelme a munkámnak; e kételyt rendszerint Puffin úr oszlatta el, mondván, „ha neki volna lehetősége hasonló megbízatás teljesítésével szolgálni az Egyházat, boldog lenne, s nem vonakodna”. Boldog nem voltam, de azért dolgoztam tovább, időközben megrendült egészségemmel sem törődve, míg megtaláltam az alábbi kéziratot. Vékony kis paksaméta volt, egy régi fóliáns bordái rejtették, valaki a lapok közé csúsztathatta, hogy mi volt a célja vele, máig sem tudom. Ahogy a kezembe vettem, lefújtam róla a port, és beleolvastam, úgy éreztem, rám kiáltanak a sorok, hihetetlen gyöngöseség fogott el. Amint jobban lettem, nekiültem, hogy átböngésszem és átmásoljam a szöveget. A kézirat meglehetősen töredékes volt, sok helyütt érthetetlen, ilyenkor kiegészítettem, átjavítottam, kommentárral láttam el, legjobb tudásom szerint. S most, hogy egykori gyóntatóm, szegény Theodorus érsek úr meghalt, nem lehet más választásom, mint legalázatosabban Eminenciádnak elküldeni e beszámolót; gyorsan fogyatkozó erőmből egyetlen változat elkészítésére futotta, nyilván maradtak benne hibák, tökéletlenségek, melyekért Eminenciád kegyes bocsánatát kérem. Következzék tehát a kézirat.

...a hetedik napon valami bágyadtság lett úrrá rajtam – villásreggelik, teák és könnyű, de könnyű borok, s persze mindenben a mérték, mely valami hellén hedóniát, ösztönös epikureizmust takar (külön hitvesi szobák, a báró olykor átkopog) – napfényes beszélgetések a teraszon, s a mozdulatok, főképp a mozdulatok tartották éberségemet hat napig, ahogy a báróné elhessent egy darazsat a gyümölcsöstájról, majd még egyet, akármennyit, a türelmetlenség legcsekélyebb jele nélkül; a kis baronesz tökéletes bokájának villanása, amint átveti egyik lábát a másikon, pontosan tudva, hogy ruhátlan is lehetne akár, nem ébresztene aljas férfivágyat: szépsége a fáké, virágoké; vagy, amint a báró, kedélyes pillanatában, megpaskolja az erőlködő Atlasz szobrának a combját, ahogy egy derék állatot szokás, ahogy a kutyáit szokta, akik a hetedik nap délelőttjén ott hevertek a terasz előtt a tiszta napsütésben. Marie leszedte a kávészervizt, kihozta a szivart. Rágyújtottunk, a báró hátradőlt, s mikor elcsitult Marie lépteinek zaja, megköszöntem a figyelmes vendéglátást, s hogy szabadon használhattam a könyvtárat – a kastély egy málló vakolatú szárnyában volt a könyvtárterem; dohszag, félhomály, ja-

varészt érdektelen művek, túlhaladott természettudományos munkák, bélyeggyűjtés, lovak dresszírozása és rovartan és rovartan, mindez a lehető legpedásabb rendben, úgyhogy főként szunyókálni jártam oda: éjszakai álmatlanságomat, mely voltaképpen betegség, nem lett volna illő felfednem – a köszönetnyilvánítás közben a báró a kutyáit nézte, akik tekintetére feszült és alázatos pillantással válaszoltak –, aztán közöltem, hogy elutazom, nemcsak azért, mert tovább maradnom a vendégszeretetükkel való visszaélés volna, hanem mert hírt kaptam beteg nagynénémről; aggaszt az állapota, meglátogatását már nem halaszthatom.

Hosszú hallgatás következett. A báró mereven ült, tekintetét az égre emelve; én a kutyák szájából ütemesen hulló nyálcsöppeket figyeltem.

– Az ön művészi munkája, barátom – szólalt meg végül a báró – igen figyelemre-méltó. Sajnálám, ha támogatás nélkül maradna egy ilyen kitűnő ember. – Azzal föl-állt, meghajolt – vonásai a szokottnál keményebbnek tűntek –, és magamra hagyott.

Kisvártatva megjelent Marie; azt tudakolta, nincs-e szükségem valamire. Ha Marie arcába néztem, mindig úgy éreztem: ismerem valahonnan, de hiába kutattam emlé-keimben a hasonlóan vonzó fiatalasszonyok közt, s lassan arra a képtelen, ám annál izgalmasabb következtetésre jutottam, hogy még az emlékezetem előtti időkben talál-koztam vele. Lesütött szemmel, egyenesen állt előttem, a napfény felnagyította arca pihéit; szerettem volna ujjaimat megsétáltatni ruhája gombjain, érezni mellét és hasát – lehunytam a szemem, és nemet intettem a fejemmel. Fáradtság borult rám, ha nem nyitom ki a szemem, talán azonnal elalszom; összeszedtem magam, fölnéztem. Marie azt kérdezte, nincs-e szükségem valamire.

– Mondja, Marie – kérdeztem –, beszélgethet maga velem?

Marie azt felelte, nem tiltották meg neki, hogy beszélgessen velem; hanglejtése azonban tudtomra adta, különösnek tartja a kérdést.

– Helyes – mondtam. – Akkor, Marie, azt mondja meg, nem találkoztunk mi már valahol?

Marie azt felelte, nem hinné, hogy találkoztunk volna.

– Nem itt – mondtam –, hanem valahol máshol, érti, Marie?

Marie azt felelte, nem egészen érti, ő csecsemőkorában került ide.

– Rendben van – mondtam –, hagyjuk ezt. Hanem, Marie, kíváncsi volnék a véle-ményére. Őszinte leszek magához: cserébe diszkréciójára számítok. Mondja, lehetsé-ges ez?

Marie azt felelte, természetesen, lehetséges.

– Nos – mondtam –, az imént beszélgettem a báró úrral; közöltem vele, hogy rövi-desen elutazom. Az ön urának és parancsolójának utolsó mondata, mielőtt faképnél hagyott, ez volt: sajnálná, ha egy ilyen ember, mint én, támogatás nélkül maradna. Mit szól ehhez, Marie?

Marie azt mondta, nem tudja, mit szóljon, nem érti pontosan, hogy mire vagyok kíváncsi.

– Azt szeretném tudni – mondtam –, hogy mi volt ez ön szerint: ígéret vagy fenye-getés?

Marie azt felelte, ő igazán nem tudja, nem ismeri és nem is ismerheti a körülmé-nyeket. Aztán megkérdezte, óhajtok-e még valamit.

– A botomat – mondtam – és a köpenyemet, ha lenne szíves. Sétálni megyek.

Nem szerettem a vén platánok közti kavicsos utat, lépteim csikorgása sehogy sem illett a délelőtti csendhez; letértem az útról, a friss pázsiton haladtam, azzal a szándékkal, hogy megkerülöm a kastélyt. A báró viselkedésén s egyéb furcsaságokon törtem a fejem; hogy milyen elhanyagolt állapotban van a kastély, annak ellenére, hogy a báró dúsgazdag, fogatai országos hírűek, hercegeknek, minisztereknek ajándékoz lovakat; s újra felőlött bennem a másik körülmény, a tükrök hiánya, mely naponta foglalkoztatott – sehol sem találtam tükröt, egyetlen általam látogatott helyiségben sem, s ez bosszantott is az első napokban. Kértem Marie-t, állítson egy tükröt a szobámba – meg kellett ismételnem a kérést, mert úgy tett, mintha nem értené. Aztán azt mondta, sajnálja, nem lehet. Miért ne lehetne, kérdeztem, nincs a kastélyban tükör? Nincs, felelte Marie. Hát ez hogyan lehet, kérdeztem. Sajnálja, de nincs, mondta Marie; be kellett érnem ennyivel, de képtelen voltam napirendre térni a kérdés fölött, gyűlölöm a titkokat.

Gondolataimat csengő énekhang állította meg. Csak egy pillanattal később észleltem a spinétkisérertet; a baronesz nyitott ablakánál álltam, a baronesz nyilván énekleckét vett. Megérintett ez a tiszta, átélés nélküli dallam; mindig viszolyogtam a komédiásoktól, a bonvivánoktól és primadonnáktól, akik nem átallják a saját, kétes egyéniségükkel megfertőzni a művészetet. Mintha a művészetnek, amit a vásárra visznek, köze volna az ő alacsonyan kavargó érzelmeikhez! Ha a művészetnek érzelmei lennének, azok a Megváltó szenvedéséhez volnának hasonlatosak. A kis baronesz tisztasága már első pillantásra lenyűgözött, s ha sohasem hallom, akkor is esküdni mertem volna, hogy leheletfinom érzéki mivoltát egyetlen mozdulattal képes a háttérbe parancsolni, s hogy ajkán csak a dal szólal meg, csak a dal! De váratlanul otromba férfihang vágott közbe, egy áttetsző trillát rombolva szét, s felkérte a baroneszt, kit ilyen helyzetben megszólítani sohasem mertem volna, hogy a harmadik sortól kezdje újra – s én továbbcsiettem, és fojtogatott a harag, zenetanár! Bizonyára puffedt, bagószagú férfi, egy ostoba lakáj, ki mohón boncolja a szépséget számokká és hangjegyekké! Elhatároztam, hogy beszélek a bárónővel, ezzel a törékeny, szelleműs asszonnyal, s feltárom neki, a legnagyobb tisztelettel figyelmeztetem, minő praktikákba bocsátkoznak oly gyakran az ilyen rekedtes, éltes férfiak, még hogy zenetanár. A kastély repkénnyel benőtt északi homlokzatát megkerülve egyenest a könyvtárba mentem, hogy elnyújtózhassak és összeszedhessem a gondolataimat.

Összetoltam két recsegő karszéket, félig ülő, félig fekvő helyzetet vettem föl, s egy szű percegését hallgatva csakhamar elnyomott az álom. Álmomban Marie sündörgött körülöttem, lábvizet hozott, s közben a baronesz hangján énekelt. Beláttam két melle közé, ahogy a lábamat mosta, s felmeredő férfiasságom hirtelen kígyóvá változott, elkaptam a kígyót a feje alatt, erős volt, rángatta a kezem, harcoltunk, hemperegtünk a földön, a lábvizet Marie arcába rúgtam, aki azt énekelte, mint egy szoprántragika: tessék megnyugodni, tessék megnyugodni, s a kígyó zengő tenorral kísérte, miközben rám csavarodott, mint egy kötél, hogy a kezemet nem bírtam kihúzni a hónom alól, Marie pedig fehéren állt előttem, kezében levélboríték, s azt mondta csöndesen, nagyonémtől jött, bizonyára fontos üzenet.

Tessék elnézni nekem, hogy itt, néhány mondat erejéig, beavatkozom; a rendelkezésemre álló adatok alapján az illető nagynéni személyéről lehetetlen volt a titok fátylát föllebbentennem. A világi ember gyakran tulajdonit hözöngő fontosságot olyan szemé-

lyeknek, akik nem is léteznek; van, aki önlelke emanációját, vágyaiból kelt démont tesz meg élete főszereplőjévé; Eminenciád tudja ezt, hiszen egyházi ember, és én is tudom, mert világi ember vagyok. Talán jó lesz, ha a továbbiakban a nagynénit láthatatlan, de nélkülözhetetlen külső pontnak tekintjük, amelyre ez a történet függeszkedik, vagy középpontnak, mely vonzásával összetartja az elemeket; mindegy, még egyszer bocsánatot kérek, mindössze ennyit akartam itt közbevetni.

Késő délután ébredtem, a félig eresztett palettákon át arcomba süttött a nap. Fölkeltem, nyújtózkodtam, végrehajtottam néhány tornagyakorlatot. Szívesen megnéztem volna magam egy tükörben, kedveltem testalkatomat és arcom vonásait; akkoriban úgy gondoltam, aki önmagát szereti, százaszorosan, ezerszeresen létezik.

Elhatároztam, hogy nem foglalkozom a báró averziójával a távozásommal kapcsolatban. Bárhogy tiszteltem is a bárót, viselkedésének bizonyos mozzanatait érthetetlennek és egészségtelennek tartottam. Néha egész furcsán nézett rám: a régi, hellén nagyurak nézhetek így fiúszereplőkre; máskor hidegen kioktatott valamely filozófiai kérdésben, s az ilyesmi sehogy sem volt inyemre. A könyvtárban persze más volt a helyzet; ennek az intellektuális limlomnak hiábavalóságát a makacs pedantéria sem tudta elfedni, mellyel osztályoztatott. Levettem valami rovtartani könyvet a polcról, belelapoztam, visszalöktem. Bizonyítja ez a katalogizált semmi, hogy a valódi életnek mennyire híján van a báró!

Otthagytam a könyvtárat, s a kastélyt újra megkerülve a teraszra igyekeztem. A könyvtárból csak zezugos, ismeretlen folyosókon és termeken át juthattam volna el céломig; megvolt a kijelölt útvonalam a kertben és a kastélyban, s én nem tudtam s talán nem is mertem volna a bárónak és családjának életterébe lépni.

A teraszon nem találtam senkit, beléptem hát a hallba. Marie, halkan dúdolva, tollseprével tisztogatta a mellszobrokat; jöttömre megpördült, s megkérdezte, miben segíthet. A báróné holléte iránt érdeklődtem; Marie azt mondta, fönt van a szobájában, s kérdezte, kívánok-e felüzenni. Azt mondtam, ne zavarjuk most a bárónét, nem olyan sürgős – kissé inamba szállt a bátorságom, még nem tudtam, miképp álljak elő a kisasszony ügyével. Gyöngeség fogott el, s Marie, aki észrevette sápadásomat, leültetett, és vízért szaladt. Míg oda volt, megnéztem a mellszobrokat, s jóleső meglepetéssel tapasztaltam, hogy mindegyiket fölismerem; sorra vettem az államfők, filozófusok és harcosok nevét, bizonyos voltam benne, hogy tévedés nélkül. Marie visszatért a vízzel, hozzám hajolt, kezembe adta a poharat; megmatott a szemében tükröződő aggodalom, megsimogattam az állát, kértem, üljön le mellém, de ő fölegyenesedett, hátrább lépett, s kijelentette, hogy ez igazán nem volna illő. Újra megkérdeztem, nem gondolja-e, hogy régebről ismerjük egymást; határozott nemmel válaszolt. Majd, egy percnyi csend után, melyet ő zavara palástolásával, én pedig ernyedtt gyönyörködéssel töltöttem, Marie azt mondta, most jut eszébe, hogy levelet kaptam: bizonyára fontos üzenet. Elszaladt, hozta a levelet, s miután biztosítottam, hogy nem zavar, mégiscsak leült, szemközt, egy kerevet szélére, én pedig letettem a poharat, és felbontottam a borítékot. Émelyítő illata volt, rögtön tudtam, hogy nagynéném küldte; egyszerűen nem fér a fejébe, hogyan gyűlölhetem a parfümjeit. A levél tartalma körülbelül ez volt: nagyon hiányzom, egyelőre nem tud meglátogatni, de majd rendeződnek a dolgok; az én ügyeimet intézi, ne féljek, senki sem bánthat engem a miatt a fiatalember miatt, aki magának kereste a bajt; reméli, jobban vagyok, és ezerszer csókol. Végezetül, mint valami taknyos kölyköt, arra kért, hogy viselkedjem rendesen. Dühösen összegyűrtem

a levelet. Marie, aki mindvégig az arcomat figyelte, most tapintatosan feltételezte, hogy rossz hírt kaptam. Elmondtam neki, hogy nagynéném elmezavarban szenved, s most úgy tűnik, állapota súlyosbodott; nekem mint egyetlen rokonnak mellette kell lennem, s ezért, bárhogy fájlalom is, rövidesen elhagyom a kastélyt. Marie megkérdezte, nem maradhatnék-e még egy kis ideig, hiszen, úgy tudja, eredetileg egy egész hétig szándékoztam maradni, s még csak ötödik napja vagyok itt. Felvilágosítottam, hogy téved, ez a hetedik nap; ő pedig a fejét rázta, utána számolt, s újra csak azt mondta, lehetetlen, hogy öt napnál hosszabb ideje érkeztem. Kissé fásasztott ez a téma, megkérdeztem Marie-t, a báró úrék nem tartják-e illetlenségnek, hogy beszélget velem; ő azt mondta, nagynéném meghagyta neki, mindenben álljon rendelkezésemre. Nem javítottam ki, bár észrevettem, hogy butaságot mondott. Feltápáskodtam, Marie föluggott, megfogta a könyököm, de elhárítottam, mondván, hogy már jobban vagyok; kiülök a teraszra a vacsoráig.

Marconák, vadak az ébrenlét küszöbének őrei, tudásunkat lehántják rólunk, mint fáról a kérget, csupaszon, védtelenül szédülünk vissza a világba; ha hitünk nem volna, nem volna semmink. Eminenciád bizonyára emlékszik Puffin úrra, a levéltárosra, akit a bevezetőben említettem: most be kell vallanom, egyszerűen bizonyos vagyok benne, hogy ő volt a halott Theodorus érsek, ne bánjuk, atyám, a logika csődjét, ő volt az, a mozdulatai, a szeme, fölismertem, s mivel fölismertem, már nem tudhatom, hogy az ébrenlét világában vagy egy szemcsés álomban jártam-e a Saintbergi Levéltárban.

Leáldozóban volt a nap, sugarai átömlöttek a falombokon. Nehéz levegő volt, eső előtti csönd. A kutyák árnyékai a lépcsőre csúsztak, hallottam lihegésüket. Darázs lebbent az asztalra; botom fejével ráütöttem, undorító kis cafatokká morzsoltam szét.

Elővettem nagynéném gombóccá gyúrt levelét, azzal a szándékkal, hogy kisimitóm, és elolvasom újra. A fény azonban gyöngye volt a teraszon, amúgy sem látok valami jól; a lépcsőnél, a márványkariatidák közt elolvashattam volna a levelet, de nem akartam közeledni a kutyákhoz.

– Igazán kár – szólalt meg mögöttem a báró –, hogy elpusztult ez a szerencsétlen. Összerándultam, kis híján felkiáltottam ijedtemben.

– Bocsásson meg, hogy megijesztettem – szólta a báró, és leült.

Azt feleltem, nem tesz semmit; egyszerűen azt hittem, egyedül vagyok.

– Fogadjon el egy tanácsot – mondta a báró –, sohase higgye, hogy egyedül van. Ezen a világon senki sincs egyedül.

Bólintottam, azt feleltem, ez szép gondolat; viszont megkértem a bárót, ismétlje meg az első mondatát.

– Ó, semmi – mondta a báró –, csak sajnálkoztam, hogy elpusztult szegény.

Kijelentettem, hogy nem tudom, kire gondol.

– Ej, kire – mondta a báró –, erre az ártatlan dongóra – és az asztalon heverő szétmorzsolt kis testre mutatott.

Felvilágosítottam, hogy ez nem dongó, hanem darázs, közönséges Vespida.

– Csakugyan – mondta a báró –, ne érezzünk hát lelkifurdalást miatta. Nem volt utunkban e közönséges rovar, nem is jelentett veszélyt, mégis meg kellett ölnünk. Természetünknek tartozunk ezzel.

Nem szóltam, bár éreztem a báró szavainak életét; arra gondoltam, nevetséges volna mentegetőznöm egy elpusztított darázs miatt.

– Az ő sorsát megkönnyítettük – folytatta a báró –, magunkra vettük a bűnét, hogy tisztán kerülhessen a túlvilági bíró elé.

Megkérdeztem, hogy milyen bünt vettem én magamra, miért volna bűnös egy rovar?

– Hatalmas a darazsak bűne – mondta a báró –, amiképp a páviánoké és a lovaké is. Azt mondják a papok, a természet rabság és büntetés; én azt mondom, a természet maga a bűn. Ám ha valaki áldozattá válik, az nem Káin többé, hanem Ábel: ártatlan, tiszta lény. És ki tisztította meg? Ki tette áldozattá, ha nem a gyilkos? Gyilkosok nélkül a megváltás elképzelhetetlen.

Azt kérdeztem, hogy vajon mi lesz a gyilkosokkal, őket ki fogja megváltani?

– Senki – felelt a báró –, a gyilkosokat nem kell megváltani. Volt ön első áldozó? Persze hogy volt. Micsoda olcsó karikatúra! A gyilkos, barátom, az az első áldozó. A gyilkos-pap. Istennek áldoz. És ezáltal megváltja önmagát is; megszakítja az erkölcsi törvény gravitációját; egyszerűen kiveti magát a világból.

Megkérdeztem a bárót, hogy mit gondol, mi van a világon kívül.

– A gyilkosság egyszerű helycsere – folytatta a báró, ügyet sem vetve a kérdésemre. – Ez a pompás kis Vespida az ön helyére került, hisz ön magára vette a bűnét, ami ennek az állatkának a lényege. Valahol, olyan mélyen, hogy észre sem vette, ön is meghalt az imént. La petite mort, kicsiny halál, így hívjuk a szerelem legmagasabb pillanatát, s minden gyilkosságnak – az iméntinek is – ez az élmény a vége és indítóoka. Tökéletes összeforrás, szerelem és halál van egy ilyen pillanatban, még abban is, ahogyan egy virágot letépünk. Meg kellett volna gondolnia az iménti tettét, s nem ösztönösen, tudatosan végrehajtani. Tudja, miért állította meg Isten Ábrahám kést tartó kezét? Mert Ábrahám érdemtelen volt arra, hogy feláldozza Izsákot. Mert a vakhit vezette, semmi más. A hit pedig, barátom, ösztön; egy ösztön a sok közül, melyekkel megvert minket a gondviselés.

E szavak után a báró elhallgatott; egy darabig csak hümmögött maga elé, aztán elnevette magát.

– Tudja mit – mondta –, ne higgye egy szavamat sem.

Sötétség ereszkedett a parkra, szétfolytak benne a fák. Az egész teraszt betöltötte a kutyák lihegése. A hallból kiszűrődő fény megvilágította az asztalon heverő tetemet. Némán ültem, sokáig; észre sem vettem, amikor a báró magamra hagyott.

Ne bánjuk a logika csődjét, hívtam föl Eminenciád figyelmét az Érsek Úr Őeminenciája és Puffin úr azonosságával kapcsolatban; hát most azt mondom, ne bánjuk a logika efféle kétes diadalát. Tudjuk, honnan származik az efféle logika. A pokol tornácára vezet az utunk, ahol bizony nem ugrálnak vörös ördögök, a pokol tornácát egy közönséges tornáctól megkülönböztetni szinte lehetetlen – nyissa ki Isten a szemünket a veszedelemre, különben ott felejtjük magunkat, s akkor még az Isten is ott felejt minket a pokol tornácán üldögélve, ahol lassan ránk esteledik, és nem virrad fel soha többé.

Citromos lazacot, fácánt, gyümölcsöket és friss burgonyát vacsoráztunk. Marie kifejezéstelen arccal szolgált föl – eszembe jutott, hogy a báró nyilván teljes személytelenséget követel tőle; ám én láttam Marie emberi arcát délután, s jöllehet nem történt köztünk semmi, ami kizárólag férfi és nő közt történhet, mégis: éreztem, közös titkom van vele. S mikor a lány a borospalackkal az asztal fölé hajolt: ujjaimmal finoman meg-

érintettem a csuklóját, csak egy pillanattal tovább, mint hogy véletlenül higgycs, és észrevettem, hogy megremeg az érintésemtől.

A báró szemben ült velem, a báróné és a baronesz bal és jobb kezem felől. Mikor eloszlottak Marie-val kapcsolatos gondolataim, vettem csak észre, hogy élénk társalgás folyik. A báróné, lényéhez képest meglepő intenzitással, a tarotkártyáról tartott kiselőadást; a baronesz csengő nevetése kísérte. A báró komolyan bólogatott, majd valami megjegyzést tett, ha jól emlékszem, ismét arról, hogy a testi szerelem és a halál voltaképp azonos dolgok – kényszeredetten mosolyogtam, látván, hogy a hölgyek kacagnak, akárha egy jó tréfa hallatán. Jut eszembe, mondta a báró, a barátunk ma levelet kapott; reméli, tette hozzá, idejében érkezett, a posta a környéken csapnivaló. Megnyugtattam a bárót, hogy időben jött a levél. A legjobb időben s a legbájosabb illattal, mondta a báróné jóindulatúan mosolyogva. Elmondtam, hogy beteg nagynéném irt, kinek meglátogatását már nem halaszthatom. A báróné őszintén sajnálta nagynéném, azt mondta, ajánl egy kitűnő orvost; elárultam, hogy nagynéném bajára nincs orvosság: elméje beteg.

Egy pillanatra csend lett. Barátom, mondta a báró, az ön nagynénje egészséges; elmebetegség ugyanis nem létezik. Bátorkodtam cáfolattal élni, mondván, hogy nagynéném betegsége tény; bizonyítékként említettem a levelet, amelyből világosan kitűnik, hogy az asszony kapcsolata a valósággal többé-kevésbé már megszakadt; nem létező dolgokat említ realitás gyanánt. A báró azt mondta, nem látta a levelet, így képtelenség megítélni; kissé vonakodtam, de a báróné kijelentette, hogy férjének alkalmasint igaza van, s ha nincsenek súlyos titkaim előttük, nem látja be, miért ne mutathatnám meg azt a levélkét. Azt feleltem, hogy nekem mint művésznek nem is lehetnek súlyos titkaim, hanyagul hátravettem magam a széken, s a levelet az asztalra dobtam. Bravó!, kiáltott a báró, s Marie-t pezsgőért küldte. Aztán kisímitotta a papírt, emlékeztetett, hogy a levél ez esetben pusztán demonstrandum, és felolvasta nagynéném sorait.

Nos, mondta kis szünet után, én itt nem látok semmi elmezavart. Nyoma sincs, mondta a báróné, ön fölöslegesen aggódik, barátom. Azt feleltem, hogy a fiatalemberre tett célzás, aki miatt nem kell nyugtalankodnom, merőben értelmetlen. A báró újraolvasta a mondatot, homlokát ráncolta, s kijelentette, hogy a mondat értelmes. Tökéletesen, mondta a báróné. Ez a fiatalember nem létezik, mondtam. Miért ne létezhetne, kérdezte a báró. Egyszerűen nem létezik, vágtam ki magam, s nincs tudomásom róla, hogy nekem a nagynénémen kívül bárki miatt nyugtalankodnom kellene. Hiszen éppen azt írja, hogy nem kell, válaszolt a báró. Ez a körülmény csupán egy hagymázos képzelet szülötte, mondtam. Nincsen ez vagy az a képzelet, mondta a báró, önnek mint művésznek tudnia kell: „a” képzelet van, melynek szülötte a valóság maga. Ilyen elvont szinten, feleltem, ez talán igaz; ám itt egy hús-vér beteg emberről van szó, aki egyetlen rokonom, és akin segítenem kell – az említett fiatalemberről pedig újra csak azt kell mondanom, nem létezik. Hát ha nem létezik, mondta a báróné, talán létezett. Ugyan, mondta a báró a feleségének, megbocsásson, ez szofizma; a létezését nem lehet múlt vagy jövő időbe tenni, mert a létezésnek az időhöz semmi köze nincsen. Marie meghozta a pezsgőt, kibontotta, a báró töltött mindenkinek. És mondja, kérdezte felém fordulva a báró, miért gondolja, hogy az a fiatalember nem létezik? Nem gondolom, hanem tudom, feleltem; vannak létező és nem létező dolgok, s az ép elme meg tudja különböztetni őket. Hogyan, kérdezte a báró, ön azt állítja, van a világon olyasmi, ami nem létezik? Ez, kérem, képtelenség. Éreztem, hogy elvörösödöm, eltoltam a pezsgőspoharat, azt mondtam, megbocsássonak, fáradt vagyok.

– Uram – mondta a báró –, ön meghátrál. Ám legyen. Mégis, ha revanche-ot óhajtana venni, szolgálatára állok.

Mindhárman nevettek. Fölálltam, meghajoltam.

– Báró úr – mondtam –, még egyszer köszönöm, hogy ezt a hetet az önök megtisztelő társaságában tölthettem.

– Miféle hetet – csodálkozott a báró –, ez még csak az ötödik nap.

– Engedelmet, báró úr, egy hete jöttem – feleltem.

– A barátunk elszámolta magát – szólt a báróné –, éppen öt napja érkezett. Ám ha menni akar...

– Hogy is mehetne? – kérdezte a báró. – Gyalogszerrel nem biztonságos a környék, s az út igen hosszú.

– Ám ha a báró úr felajánlaná egyik fogatát a vasútig – mondtam, s éreztem, hogy kissé szemtelen vagyok –, ahonnan, természetesen, visszaküldeném...

– Nem volt szándékomban önt ajándék nélkül elengedni – mondta a báró hűvösen.

– S ha kényelmetlenül érzi magát a házamban, menjen, amikor jónak látja.

Azzal csöngetett Marie-nak. Újra meghajoltam, elhagytam a szalont.

Égye hagytam éjjeliszekevényemen a lámpást, a díványra ültem, s hangosan doboltam ujjaimmal, hogy kirekesszem a zajokkal teli éjszakát. Az éjszaka mindig éber, mindig csupa erő, csak az alvók rejtőzhetnek el, hogy el ne eméssze őket; számtalanszor elképzelttem, hogy az ablakomnak feszülő éjszaka – fekete árvíz gyanánt – betör, beömlik a szobámba, s kioltja a fényt. S ha olykor erőt vettem magamon, kinyitottam az ablakot, s behajoltam az éjbe, csak egy pillanatig élvezhettem bátorságomat; mintha érdes ujjak súrolták volna az arcom, s úgy éreztem, áll mögöttem valaki – aztán visszafordulni a gyöngye fénybe, letörölni arcomról a verítéket, leülni s meredten bámulni az órát; az idő múlása volt az egyetlen vigaszom éjszakáinként, figyeltem az időt, átéreztem minden porcikámmal, hallgattam az óra ketyenéseit, szívdobogásomat, a szerencsétlen rovarok koppanását az üvegen, ezt a szörnyű, mégis a hajnal ígéretét hordozó zenét. Azon az éjszakán is az ágyamon ültem, doboltam ujjaimmal, számoltam az ütemet, amikor tompa zajra lettem figyelmes. A zaj felütésre kezdődött, s körülbelül tizenhat nyolcad hosszúságú volt; mintha valami nehéz tárgyat toltak volna arrébb a fejem fölött. Abbahagytam a dobolást. Szemem sarkából láttam, hogy az udvarra fény esik; rögtön ezután a kutyák vonítani kezdtek. Fölkaptam a lámpást, kiléptem a folyosóra. Ekkor meghallottam a báróné kétségbeesett kiáltását, melyet egy puska lövés követett, majd még egy és megint egy, körülbelül tíz másodperces időközökben. Futni kezdtem, föl a lépcsőn, kanyargó folyosókon; különös módon azonnal megtaláltam az utat a báróné szobájához, pedig még sohasem jártam arra.

Az ajtó félig nyitva volt; beléptem. A báróné fehér ruhában, mint a sírkövek anyagai, a nimfákkal ékes baldachinoszlopnak dőlve ült az ágyán. A báró a kitárt ablaknál állt, háttal nekem, kezében kétcsöves vadászfegyver; válla fölött a dermedt telihold. Úgy tűnt, senki sem vesz tudomást a jelenlétemről, s én egy pillanatig arra gondoltam, vissza kéne mennem a szobámba – ám a báró megfordult, rám nézett: talán fáradt éberségem tette, hogy először idegen, összekeveredett vonásokat láttam, majd azok forgásából, ahogy a pörgő kereket megállni látjuk, állt össze a báró arca; igyekezett megnyugtani, hogy az ijedség nagyobb volt, mint a baj; betörő próbált behatolni a szobába, alkalmasint valami környékbeli paraszt; a fickó belökte az ablakot, s mikor

látta, hogy a báróné ébren ül az ágyán, egy komóddal próbálta eltorlaszolni az esetleges menekülés útját – ám a báróné kiáltott, a báró fegyverrel átrohant, a fickó kiugrott az ablakon, a báró utánalótt, nem talált; a fickó elinalt, vagy széttépték a kutyák. Mindenesetre megkapta a leckét, s aggodalomra ma már semmi ok. Borzasztó, tördelte kezét a báróné. A báró azt mondta, a báróné meg fog nyugodni, mindjárt itt lesz Marie, morfint hoz; egyébiránt ez nem az első eset, a környék parasztjai vadak, ámde gyávák, mint a farkasok. Ez az elvetemült ifjú – húszévesnél nem lehetett idősebb – magának kereste a bajt, s a báró elmondta, hogy legközelebb sörétet használ.

– Ha tehát nem lehetek szolgálatukra... – mondtam.

– Feküdjék le nyugodtan – mondta a báró. – Ha megvárja, megkérjük Marie-t, vezesse vissza a szobájához.

– Nem szükséges – feleltem –, magam is visszatalálok.

Meg kell szakítanom a történet fonalát, míg nem gubancolódik össze túlságosan. Úgy érzem, ezen a ponton már nem egészen világos, ki a voltaképpeni főszereplő: a kastély ifjú vendége, a báró vagy épp az a fiatalember, aki az imént ugrott ki az ablakon, ha megengedi Eminenciád ezt a feltételezést. A homályos kilétű és – talán – éppoly homályos tudatú nagynéni szerepére a korábbiakban már utaltam, őt kizárhatjuk; a báróné és a baronesz tulajdonképpen elhanyagolhatók. Nem így Marie, a puha-buja szolgáló, kinek ártatlan viselkedését, mint kötelező álcát, csak a megfelelő impulzus híján nem feszíti szét a menádtermészet: igazi demi-vierge ő, a Jóisten is szeretőnek teremtette, megbocsásson Eminenciád a szabadszájúságomért – e minősége azonban természetesen nem jogosítja fel, hogy főszereplőnek képzelje magát, s ezzel ő maga is tisztában van.

Ha a szerzetesi alázat, mely munkámhoz elengedhetetlen, fölcserélhető volna a lakájtermészettel, s nem lenne pusztán torzképe utóbbi az előbbinek, azt mondanám: új szereplőt kell bejelentenem. Csakugyan föl kell hívnom Eminenciád kegyes figyelmét egy személyre, aki szinte a semmiből fog fölbukkanni nemsokára, s aki az újonnan érkezőket bejelenteni nálam hivatottabb: egy komornyikra. Jelenléte, bár nem túl kellemes (vaskos, bárdolatlan fickó, parasztivadék), nélkülözhetetlen. Hogy képes-e zenét tanítani, mint azt az elbeszélő vélte, vagy csak szórakoztatta a kisasszonyt mint afféle pojáca (tudjuk, az ilyen kisasszonyok a legegyszerűbb állapotban is játszópajtást látnak), vagy hogy valóban hallott-e elbeszélőnk spinétes énekórát (esetleg álmódzott csupán), pillanatnyilag kideríthetetlen, s a továbbiakban teljesen érdektelenné válik. Munkám kezdetén, mikor még magam is csak a pusztá külsőségeket tapogattam, próbáltam a lehető legtöbbet megtudni a komornyik személyéről, ám éppúgy, mint a nagynénivel, vele is kudarcot vallottam. Marie elmondta, hogy a kastélyban van születése óta; talán a lakájjal ugyanez a helyzet, hiszen ők összetartoznak (igen, igen!). Marie-nak, azt hiszem, mosónő volt az anyja, a komornyiknak (Josephnek hívják) közönséges aratóasszony, ha van ilyen, apja jobb esetben tetőfedő. Miért fogadta be őket az idősebb báró, s hogyan házasodtak össze, az már egy másik történet, amely, ha volna is tán valami rokokó bája, nem létezik; s mivel nem tartozik ránk, nem is fog létezni soha. Joseph tehát, aki lovász és komornyik (esetleg zenetanár), fel fog bukkanni nemsokára, s mi kénytelenek leszünk elviselni a társaságát. Az ilyen zavaros helyzetekben hajlamosak vagyunk teljes figyelemmel fordulni az új szereplő felé; biztosíthatom Eminenciádat, ezt Joseph semmiképp sem érdemli meg.

Szeles reggel volt. Séta közben diákkorom jutott eszembe; csakugyan, a szabadulás derűjét éreztem, melyen keresztül az internátus rendje szánalmassá válik. Elérzékenyített, s fölfokozta éberségemet a halk avarropogás, a lombokon átzúgó szél s persze az olykor csiklandósan előbújó gondolat, hogy rövidesen enyém lesz a báró egyik fogata. Friss étvágygal tértem a nappaliba.

Marie éppen reggelihez terített. Gondterhelten, lassan dolgozott; nem vett észre, az ajtóban álltam a háta mögött, s egy váratlan, pajkos ötlettől vezérelve visszabújtam a bejárat csipkefüggönye mögé. Fölajzott az élmény, hogy kileshetem őt, aki egyedülléte tudatában mozog, s hagyja szétcsúszni a vonásait; egészen a magaménak éreztem így. Néhány percig figyeltem, aztán diszkrétén köhögtem, nehogy megjedjen, amikor előlépek. Nem ijedt meg, voltaképpen ügyet sem vettem rá, csak a mozdulatai gyorsultak fel kissé. Biztosítottam, hogy megértem rosszkedvét; talán érdemes volna, csevegtem tovább, öröket szerződtetni. Igaz is, kérdeztem, mi lett azzal az ifjú gazemberrel? Nem tépték szét a kutyák? Nem, felelt Marie, s láttam, hogy könnycsepp gördül az arcán. Szegény teremtés, gondoltam; sarkon fordultam, és kimentem a teraszra.

Szürke felhő vetette árnyékát a parkra, a szél fölerősödött. Teleszívtam a tüdőm levegővel, s úgy éreztem, erő ömlik el a tagjaimban. Komoly szolgálómnak gondoltam a szelet, aki most megragadja a fákat, s az irántam való alázatra kényszeríti. Végigjártam tekintetemet a parkon – s megpillantottam a bárónét: egy idegen férfi társaságában közeledett a teraszhoz.

Mintha ököllel mellbe vágta volna. Meg kellett markolnom egy kariatida térdét, el ne essek. Szemem elfutotta a könny; homályosan láttam, hogy a férfi fut felém. Tiltakozni akartam, de nem jött ki hang a torkomon; a férfi karon ragadott, valami gáncsolásszerű mozdulatot tett, hirtelen egy nádszékben találtam magam. A báróné is föl-szaladt a lépcsőn, s míg nyugtatni igyekezett, hogy csak múló rosszullet, mindjárt orvoságért küld, kitisztult a látásom; nem bírtam levenni a szemem a férfi erős, szőrös arcáról. Az az égő érzés, az a sürgető dejá vu, ami Marie megpillantásakor ért, most az elviselhetetlenségig fokozódott.

Valahonnan előkerült Marie, s bár heves mozdulatokkal jeleztem, hogy morfinnal nem élek, a férfi segítségével beinjekciózott.

Bizsergés futott végig rajtam, fejem előrebukott, s elképzeltem, hogy leesik a nyakamról, legurul a lépcsőn, inogva megáll a fűben; máris támadnak a kutyák, fogaik arcom húsába, nyakam zsigereibe mélyednek, véres labdaként cibálják a fejemet.

– Szó sincs róla – mondta a báróné –, ezek kedves állatok.

Fölnéztem. Valamivel jobban éreztem magam, hála a morfinnak. A bárónét nem láttam – nyilván a hátam mögött állt –, Marie és a férfi kedvesen mosolyogtak rám.

Hátradőltem a széken, összehúzott szemmel megvizsgáltam a férfit, majd megkérdeztem, kihez van szerencsém.

A báróné fölnevetett a hátam mögött, s elmondta, mennyire örül, hogy tréfás kedvem visszatért; ez félreérthetetlenül jelzi, hogy jobban vagyok. Kijelentettem, hogy nincs és nem volt komoly bajom, gyöngeségeim megszokottak; mindazonáltal köszönöm a segítséget, s most már csak egy körülmény zavar, hogy bár roppant ismerős, nem jut eszembe, ki ez az úr. A báróné azt mondta, megfoghatatlan, hogy nem ismerem föl Josephet, nézzem csak meg jobban. Megnéztem, a férfi előzékeny megmutatta mindkét profilját, de újra csak azt kellett mondanom, fogalmam sincsen, hol találkoztunk és milyen körülmények között. Hallottam, hogy a báróné kacag, majd azt

mondja, a kedvemért szívesen belemegy a játékba: ez itt Joseph, a ház kitűnő minde-nese, lovász, komornyik és zenetanár is egyben.

– Eszerint ő az – mondtam elszoruló szívvel –, aki a baronesznek énekleckéket ad.

A báróné vidám hangja azt felelte, hogy valóban ő, és most, hogy fölismertem, véget vethetünk a játéknak; ha Marie befejezte a tálalást, mehetünk reggelizni. Marie és Joseph egyszerre hajoltak hozzám, megfogtak, föl akartak támogatni; ingerülten elhárítottam a segítséget.

Beléptünk a nappaliba, letelepedtünk az asztal köré. A báró és a baronesz is megérkezett.

A reggelinél hiába próbáltam Marie üres arcából, szűk szeméből legalább egy együtt érző pillantást kicsikarni. A morfin elvette az étvágyamat, s végtelenül magányosnak éreztem magam a báró élénken táplálkozó családjá körében. Joseph szoborként állt a kandalló sarkánál; ha elegendő bátorság lett volna bennem, rárontok, letépem róla a ruhát, s azt kiáltom: nézzétek ezt az ocsmány, szőrös testet! Hát micsoda lélek lakhatik egy ilyen testben? Lélek? Nincs is benne lélek! Üres, mint a szemédtombra vetett korsó!

– Tehát, barátom? – kérdezte a báró.

Elnézést kellett kérnem, hogy elgondolkoztam kissé, nem figyeltem a társalgást.

– A férjem azt kérdezte, csakugyan itt szándékozik-e hagyni minket – mondta a báróné.

Azt feleltem, hogy igen, bárhogó fájlalom, még ma indulnom kell; igaz, szeles időnk van, de tiszta, s ha délután fölkerekedem, elérhetem az esti vonatot. A postakocsinak, mondtam, számításom szerint ma újra jönnie kell.

A báró unottan babrálta egy szőlőfürtön.

– Semmiféle postakocsi nem jön – mondta. – Az ön időszámítása kissé eltér a szokványostól. Miért is ne? Melyikünk állíthatná biztosan, hogy ma ez vagy az a nap van? Mindazonáltal én azt javaslom, maradjon, amíg gyengélkedik.

Kijelentettem, hogy semmi bajom, viszont temérdek a tennivalóm, úgyhogy mihamarabb útra kell kelnem.

– Nos, ha így áll a dolog – mondta a báró –, kérem, délután válasszon egyet a fogataim s kettőt a lovaik közül; Joseph azonnal befog, amint ön úgy rendelkezik. S ha bármilyen okból addig meggondolná magát: tegyen nyugodtan úgy, mintha szóba sem került volna az elutazása.

Megköszöntem a nagylelkűséget. A báró bólintott, intett Marie-nak; a reggeli befejeződött.

Lassú léptekkel, az eget kémelve ődöngtem a parkban. A szél alábbhagyott, kisütött újra a nap. A széles, murvás útról kusza mellékösvények ágaztak szét; választottam egyet, s megindultam rajta.

Az ösvény szaporán kanyargott, szinte kényszerített, hogy siessek. A filigrán ágacs-kák meg-megsimogatták az oldalam; ideges madarak rebbentek föl, tűzött a nap, suhanó foltba gyűlt alattam az árnyék.

Rövidesen elhanyagolt tisztásra érkeztem, térdig ért a gaz. Az erdő vegyes volt körülöttem, tölgyek és fenyők és karsú nyírfák; a kastély már nem látszott. A tisztásról apró ösvények nyíltak. Továbbhaladtam az egyikén, és újabb tisztáson találtam magam, újabb ösvényekkel; vadnövényekkel körbefogott bejáratuk úgy tárulkozott eléem, mint megannyi homályos, izgalmas kis barlang; nevetve befurakodtam az egyikén, s szaladni kezdtem, futottam, nevettem, fölöttem olykor felvillant a nap.

Zihálva álltam meg egy vastag tölgynél, nekivettem a hátam. Kifújtam magam, letöröltem arcomról a verítéket. Szabad vagyok, gondoltam. S ezt ki is mondtam hangosan, szabad vagyok! Hátravettem a fejem, belenevettem a napba, aztán elkiáltottam magam, újra meg újra, szabad vagyok! Végigcsúszttam hátamat a fán, a földre ültem, ölembe levelek hullottak. Szabad vagyok. Néhány pillanatig lélegzet-visszafojtva hallgatott az erdő, majd, ahogy a koncertteremben kitör a taps, hirtelen megtébolyodott körülöttem minden; lombos fejüket rázták a fák, táncoltak a fűszálak, hasukat mutatva henteregtek a gyíkok. Fölkeltem, meghajoltam. Az erdő tombolása alábbhagyott, elindultam visszafelé. Megeredt az eső, kigombolkoztam, hadd érje mellemet, hasamat.

Nem tudom, meddig haladtam így. Körülbelül fél óra múlva az eső elállt. Száz-kétszáz méterenként magam mögött hagytam egy tisztást, a fák árnyékai megnyúltak, délutánba hajlott az idő. Rájöttem, hogy rossz irányba haladok, megfordultam, elindultam visszafelé. A lombok közömbös zúgása s lépteim ritmusa kifárasztott; szerettem volna, ha megáll az idő, de az árnyékok szinte láthatóan csúsztak előre a földön. Az ösvények összegabalyodtak, majd kitekeredtek, s végül egyetlen vékony és egyenes szállá fonódtak. Olyan sűrű volt itt az erdő, hogy szinte összenőttek a fák. Léptem, léptem, léptem, csak a fatörzsek szoros sorfalát láttam, s eszembe jutott, hogy tán egy helyben járok; s amint erre gondoltam, a talaj mélyülni kezdett, mintha le akarna nyelni az erdő.

Fehér nyírfák ligetébe jutottam. A táj gyerekkorom vad meséit juttatta eszembe; lelassítottam a lépteimet, minden kis neszre odanéztam. S mikor keményen megrecscsent mögöttem egy ág, s én kiáltva megfordultam, a nedves avarban elcsúszott a lábam; a hátamra estem, lélegzetem elakadt, s úgy láttam, a fák rám zuhannak, szárnyas, fekete lény rebben föl a lezúduló törzsek között, aztán elsötétült előttem a világ.

Kidőlt fatörzsnél heverve tértem magamhoz. Szelid völgy aljában feküdtem, körben nyírfák, összeboruló koronájukat áttörte a fény, a sugarak gótikus geometriába rendeződtek; s miközben végigjárattam tekintetemet a koronák alkotta boltozaton, meghallottam a baronesz csöndes hangját: üdvöz légy, Mária, malasztal teljes; karnyújtásnyira lehetett tőlem, s miközben szavaira figyeltem, az erdőből orgonahangok közeledtek; üdvöz légy, Mária, malasztal teljes... az Úr van teveled... áldott vagy te az asszonyok között... délután kettő lehet, gondoltam, a baronesz vissza fog vezetni, örökre elmegyek innen; áldott a te méhednek gyümölcse... összekulcsoltam két kezemet, az imát szájam mozgásával kísérem: és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus. Felültem, hogy lássam a kisasszonyt, amint lehajtott fővel térdepel; de nem láttam senkit. Az ima elhallgatott, megtorpantak az orgona hangjai, s felszisszentem, egészen begörccsöltek az ujjaim, alig bírtam szétválasztani őket.

A kidöntött fatörzsek mint padok sorakoztak előttem, oldalt sötét sziklafal húzódott, s messze, egészen elől, farakás oltár emelkedett. Zúzott izületeimbe fájdalom nyilallt, amint meghajoltam, és keresztet vettem. Elindultam előre, s jobboldalt magas szószéket vettem észre.

A szószéken állt valaki.

Megtorpantam egy pillanatra, de összeszedtem magam, és elindultam megint; a szószéken álló alak egyre nőtt, szaladni kezdtem felé, egy férfi alakja volt – és hirtelen mintha láthatatlan falnak ütköztem volna; a férfi leszegett fejjel állt, kezével szorította a korlátot, felsőtteste mezitelen volt, és csontig nyitott sebeiből csorgott a vér; fölemelte

a fejét, rám nézett, fölemelte a kezét, rám mutatott, és felismertem az arcát, az arcomat, a saját arcomat; megfordultam, el akartam futni, de térdre rogytam, kiáltás szakadt ki belőlem, de nem halkult el, a fejem körül suhogott és csapkodott; roppant súly préselte össze a testem, kisajtolt belőlem mindent, vért, zsigereket, ürüléket, mindent, kiáltásaimból már egész légió keringett a fejem körül; kacagó férfiszáj jutott eszembe, benne görbe, fekete fogak; s a testemet szorító erő elengedett, megszűnt vele a testem is, csak valami hideg lebegés maradt; a férfiszáj abbahagyta a nevetést, csücsörítésig elkomolyodott, tisztán hallottam, hogy azt mondja, semmi baj, amitől aztán újra érezni kezdtem a testem, s ráébredtem, hogy a nedves földön fekszem, sírok és reszketek, s a férfihang egyre csak azt ismételteti, semmi baj, kissé unottan, de kitartóan. Szípgöngy kúsztam a hang felé, vastag lábszáraknak ütököztem, két nagy tenyér simult a vállamra, a férfihang újra azt mondta, semmi baj, aztán hónom alá nyúlt két tenyér, fölsegített a földről; támoanyagva megálltam, és kinyitottam a szemem.

Joseph állt előttem, hideg nyugalommal nézett rám, én pedig a maszatos arcomat törölgettem, és percekig egy szót sem tudtam szólni.

Majd meghallottam a saját remegő hangomat, amint arra kéri Josephet, nézze meg, mi van a hátam mögött.

– Semmi – felelte Joseph –, egy farakás.

Bólintottam, de azért megkértem, nézze meg jobban.

– Csak egy farakás van ott – felelte Joseph, és megvonta a vállát –, mi olyan furcsa egy farakásban?

Azt feleltem, hogy valóban, egy farakásban nincsen semmi furcsa.

– Nos – mondta Joseph –, örvendek, hogy megtaláltam végre önt; órák óta járom az erdőt. Kitűnő ötlet volt, hogy itt maradt, s megvárta, míg ideérkezem. Nagyban megkönnyítette a dolgomat. Köszönöm.

Azt feleltem, nem tesz semmit, ez természetes. De mert úgy éreztem, magyarázattal tartozom a viselkedésem miatt, elmondtam, hogy különös és rémisztő dolgokat véltem látni az imént.

– Ó – mondta Joseph –, ebben a völgyben egészen különlegesek a fényviszonyok, másokkal is megtörtént már, hogy fura dolgokat láttak itt, de ez csupán a különleges fényviszonyoknak tudható be; nekem elhiheti, uram, itt nőttem föl, mondhatni, ezek közt a fák közt.

Azt mondtam, ez nagyon érdekes, de én nemcsak láttam, hallottam is valami nem létezőt.

– Már bocsánat, ami nem létezik, azt nem hallani – mondta Joseph –, engem is csak azért tetszik hallani, mert létezem.

Bólintottam, mert nem volt kedvem vitába szállni ezzel a fajankóval. Engedtem, hogy belém karoljon, és kivezessen a katedrálisból. A bejáratnál visszanevettem; a szószéken már nem állt senki.

Teljesen megnyugodtam, s a meglepően rövid idő alatt, míg a kastélyhoz értünk, elgondolkoztam a történeteken. Arra a megállapításra jutottam, hogy csupán fáradt érzéseim játszottak velem – s e játék sine qua nonja az az egyszerű tény volt, hogy a völgyben különlegesek a fényviszonyok.

A báróné aggódva üdvözölt, közölte, hogy kerek négy órát voltam távol; játékosan megfenyegetett, hogy többé ilyen ne legyen, mert ő egyszerűen nem állhatja az izgalmakat. Engedelmet kértem, s elvonultam tisztálkodni. Testem tele volt horzsolásokkal és sebekkel, égett a torkom, és fáradt voltam pokolian.

Amint a szobámba értem, lerogytam egy öblös karszékbe, és elaludtam; álomtalan, fekete alvás volt, talán másfél-két óráig tarthatott.

Úgy riadtam föl, mint akit nevéen szólítanak. Frissnek éreztem magam, a délelőtti morfinadag is kiszállt a fejből. Fölkeltem, megropogtattam a csontjaim, majd elhátározta, összecsomagolok az útra. A ruhásszekrényben azonban csak egy szárnalmas hálóing lógott, vállán átvette hálósipka és bajuszkötő, a jámbor Meier attribútumai; arra gondoltam, meglehet, hogy már összecsomagoltam, csak nem emlékszem – kinyitottam az utazótáskámat, az is üres volt.

Legokosabbnak az látszott, ha megkeresem Marie-t, és magyarázatot kérek a ruháim eltűnésére. Nem tudom, miért, de miután sem a hallban, sem a teraszon nem találtam, a könyvtár felé vettem az irányt. A kastély északkeleti tornyánál kis híján Josephnek ütköztem, vele pedig semmiképp sem akartam újra találkozni; hatalmas ruháskosarat cipelt, alig látott ki mögüle, de így is észrevett volna, ha az utolsó pillanatban nem ugrom félre, két rododendronbokr közé. Joseph fújta elment mellettem, én pedig gyorsan, szinte szökellve haladtam a könyvtár felé, s úgy képzeltem, ugyane lendülettel szaladok majd be a szárnyas ajtón, de nekikoccantam, zárva volt.

– Tudom – mondta a báró –, hogy ön fiatal és erős, de hogy be tudna ide törni, az képtelenség. Az ajtó vastag tölgyfából van, kívül-belül megvasalva; kétszáz éve őrzi a könyvtárat, s kizárólag ennek a kulcsnak engedelmeskedik. Ne rángassa már a kilincset, az nem tehet róla. – Azzal elővette a kulcsot, és kinyitotta az ajtót.

– Parancsoljon – mutatott előre.

Odabent, amint leültünk, a báró megkérdezte, ideges vagyok-e. Azt mondtam, nem vagyok ideges, mire a báró feltételezte, hogy akkor fáradt vagyok; biztosítottam, hogy friss vagyok, aludtam délután valamicskét, mire közel hajolt, az arcomba nézett, mint valami orvos, és megkérdezte, nem unatkozom-e. Megköszöntem, hogy aggódik értem, s megnyugtattam, hogy jól érzem magam; őszintén szólva e kérdések egyrészt megleptek, másrészt emlékeztettek nagynéném gyakori okvetetlenkedésére, amit pedig ki nem állhatok.

– Csak az egyedüllét miatt gondoltam – mondta a báró –, merthogy olyan sokat van egyedül.

Azt feleltem, ami igaz, az igaz, de az egyedüllét általában nincs ellenemre. A báró megfogta a karfát, mintha föl akarna állni, aztán mégis visszadőlt, s nagyot sóhajtvá kijelentette, hogy az egyedüllét a legszörnyűbb dolog a világon.

– Milyen igaz – bólintottam.

– Ne vegye sértésnek – mondta a báró –, ugyebár ön a rovarokban nem járatos?

– Nem – feleltem –, abban csakugyan nem.

– Sem a botanikában – folytatta a báró a mennyezetet bámulva –, sem a lótenyésztésben; egyetlen könyvet sem nyitott ki itt, ahol kizárólag tudományos értekezéseket talált, s ahol munka ürügyén a délutánjait tölti, igazam van?

Éreztem, hogy elsápadok, nem tudtam válaszolni; a báró bocsánatomat kérte, azt mondta, természetesen arra használom a könyvtárat, amire csak akarom. Pár pillanattal hallgatott, majd megköszörülte a torkát, és a darázsokról kezdett beszélni.

– A darázsok – mondta – pompás kis állatok. Olyan társadalmat alkotnak, aminőről az ember, sajnos, már nem is álmodhat. Igazi életet élnek, mindegyikük pontosan tudja a szerepét; soha meg nem adodul a mikroszkopikus agyacsakájukban, hogy másként is lehetnének a dolgok, mint ahogyan vannak.

Eszembe jutott az az ocsmány kis rovar, melyet előző nap végeztem ki a teraszon, s elfogott a kíváncsiság, hová akar a báró kilyukadni.

A báró biztosított, hogy a darazsak boldogok, az egyedüllétet legalábbis hírből sem ismerik. Lehetetlen, fejtegette, hogy egy plebejus származású darázs arisztokratikus életvitelről álmodozzék, vagy fordítva, hogy egy felsőbb kasztbeli egyed demokratikus eszméket hangoztasson. De bármily tökéletlen a jelenkori emberi társadalom a darazsakéhoz képest, abból a tudásból, amely az ő életüket irányítja, mi is hordunk valamit, a tetteink, gondolataink mögé rejtve, tehát a darazsakhoz képest éppen megfordítva. Ennek a tudásnak aztán számos megnyilatkozási formája van, folytatta, s ezek közül, nézett a szemembe, az egyik az etikett.

– Az etikett – mondtam.

Az etikett, mondta a báró, arról szól, hogyan tegyünk úgy, mintha tudnánk helyünket a világban. Az etikett tehát hazugság, mondhatja erre ön, mondta nekem a báró, éppen ellenkezőleg, mondom erre én, folytatta. Elrejtett tudásunk tettekkel, mozdulatokkal fölidézhető. Persze az alsóbb néposztályok életéből az etikett mára teljesen kivészett, csak az arisztokrácia őriz valamit belőle.

– Szerencsére – vettem közbe.

– Szerencsétlenségünkre – mondta a báró. – A köznép egyedei közt az etikett hiánya okozza az egyedüllétet. A plebejus nincs tisztában a szerepével, ki akar tehát emelkedni belőle; úgy vonzza a nemesi lét csillogása, mint bogarat a fény; saját szerepén kívül viszont semmit nem talál. A nemesember szemlélődésének már három lehetséges iránya van: lefelé, fölfelé vagy befelé. A lefelé szemlélődőkkel teli vannak ezek az újfajta szabadkőműves-páholyok; nem érdemes rájuk szót vesztegetni, hallatnak magukról eleget. A fölfelé szemlélődőket maga hívóknak nevezné; én azt gondolom, a hit irányát, ha van ilyen egyáltalán, csak jobb híján érezzük és nevezzük fölfelé hatónak – a hitből fakadó szemlélődésnek egyszerre kell fölfelé, lefelé és befelé is hatnia; nos, be kell vallanom, soha egyetlen emberrel sem találkoztam, aki ilyen mindent átfogó szemlélődésre képes volna, úgyhogy azt gondolom, igazán hinni egyes-egyedül Isten képes, nekünk pedig nem marad, csak a gondolkodás.

– Az arisztokráciának vége – folytatta a báró. – Az arisztokrácia kivonult a világból. Csak néhány hozzám hasonló bolond maradt itt, de az is lehet, hogy én vagyok az utolsó. Persze rövidesen nekem is távoznom kell, az örökösök már az ajtóban topognak, s bizony, ha nem megyek időben, rám törik azt az ajtót. Nem azt, barátom – mosolyodott el, látván, hogy aggódva pillantok a könyvtár ajtajára –, az ajtót képletesen értettem. Nemsokára átveszi a hatalmat az élet. Az arisztokratának rá kell jönnie, hogy egyedül és csakis önmagával van azonos társadalmi szinten; és hát hol itt a társadalom? Seholy. Csak a bensőnkben őrzött tudás van arról, hogy a dolgok rendjében igen magas helyen vagyunk, még akkor is, ha csak az a magas hely marad, ha eltűntek vagy megváltoztak a dolgok, ha elszivárgott a rend. Az ember befelé figyel, és ez az egyedüllét kezdete. Külső dolgait elveszíti látóteréből, s lassan valamiféle éteri lényé válik. Az alacsonyrendűekkel szóba sem áll, eltűri, hogy enni hozzanak, elvigyék a maradékot. Abba az állapotba kerül, amelyben az egyedüllét már nem zavaró, hanem követelmény; s a percek, melyeket hús-vér mivoltával, ezzel a kínos társasággal kénytelen tölteni, igyekszik pillanatokra szűkíteni.

– Tudja – kérdezte aztán hirtelen a báró –, hogy mi az első, amit meglát az ember, ha önmagába mélyed?

Azt feleltem, nem tudom.

– A vágyai – mondta a báró. – Először is: az asszony. Egyszer csak felbukkan az asszony a semmiből, mint valami szellem. Először arca sincs, hangja sincs, csak lehelete,

érintése van; de lassan szavai, mozdulatai lesznek. És attól a pillanattól nem tudni, ő az illúzió vagy az egyedüllét. Mindenesetre méltó párja az éteri lénynek, aki éjszakánként átkopog az asszonyhoz, kedvét leli a puha testben, álomba merül a karja közt, s reggel egyedül ébred egy üres, csatakos ágyon.

Az asszony jelenléte lassacskán átszövi a nappalokat is. S az arisztokrata, akiről itt szó van, a báró, ne nézzen ilyen rémülten, barátom, tehát a báró meg sem lepődik, mikor egy hamvas fiatal leány jelenik meg előtte, aki finom pukedlit csinál, mosolyogva édesatyjának szólítja őt, s megkérdezi, kilovagolhat-e. A báró csak bólint, a leány sarkon fordul, és megy. A báró megállítja a teraszon átsiető Josephet, megkéri, vezesse elő a kisebbik szűrkét a kisasszonynak, s mélyen a szolga arcába néz, de azon az arcon a legkisebb csodálkozást sem tudja fölfedezni.

Szél támadt odakint, megzörgette az ablakot a báró háta mögött.

– Nem kíváncsi – kérdezte a báró – a kedves Joseph és a csinos Marie szerepére az életemben? Jó szándékú ápolóim ők; bár Joseph néha gyűlöl, azt hiszem, mégis: eszébe nem jutna kezem emelni rám, kivéve persze, ha elveszítem a fejem, olyankor kénytelen megkötözni.

– Báró úr – szoltam –, nem tudom, a humorérzékemet vagy idegeim tűrőképességét óhajtja-e próbára tenni. Meg kell mondjam, az iménti történet képtelensége mellett is hátborzongató, ám szellemesnek sem, izlésesnek sem tudom nevezni. Mélyen csodálkozom, és azt kell mondjam, csak akkor hallgatom tovább, ha a továbbiakban nem beszél ilyen szörnyűségeket.

– Derék parvenü magatartás – mondta a báró.

– De uram! – kiáltottam.

– Semmi baj – mondta a báró –, feltételezem, hogy nem kíván párbajra hívni, vagy igen?

– Kérem – mondtam –, én nem is tudom, mit mondjak, nem vagyok az ilyesmihez szokva.

– Tehát nem párbajozunk – mondta a báró –, rendben van. Nézze, barátom, próbálja elviselni, ha olyasmit hall tőlem, amire nem számított. Eszem ágában sincsen megsérteni önt, hiszen kedvelem; mégis, van néhány dolog, amit el kell mondanom.

Kissé megnyugodtam, s jeleztem, hogy bármily képtelennek tartom is az eddigieket, várom a történet folytatását.

– Történetről szó sincs – mondta a báró –, történetek nincsenek, csak a valóság van, amint ez mindjárt kiderül.

– A történetből – mondtam.

– A történetből – bólintott a báró. – Nos, egy szép őszi délutánon, néhány nappal ezelőtt, egy fiatalember érkezett a kastélyba. Délceg, kellemes ifjú, és igazi művész; íróféle, de a zenéhez és a festéshez is ért. Megejtően ifjú kora ellenére már nevet szerzett magának, korántsem érdemtelenül.

– Ön zavarba hoz – mondtam.

– A fővárosban, nagynéném szalonjában hallott rólam először – folytatta a báró. – A vagyonomról, gondolom, legalább annyit beszélnek, mint az elmeállapotomról. Igaz ugyan, hogy a pénzt nagynéném kezeli; de mi hatna inkább egy jólelkű, buta kékharisnyára, mint egy ifjú művész érdeklődése a beteg rokon iránt? A fiatalember megígéri a nagynénének, hogy ellenőrzi az ápolók munkáját, a kastély s a beteg állapotát, s egy hét múlva személyesen beszámol. Természetesen a legnagyobb diszkrécióval. Négyszemközt, akár egy gyöngéd pásztoróra keretében. Nem kell pironkodnia! Fel-

nőttek vagyunk. Másrészt az a hír járja, hogy a báró tiszta pillanataiban maga is adakozó természetű, fogatai s lovai híresek; márpedig két viháncoló telivérrel meg egy fényes fogattal állni meg a ház előtt, mely a szép Yvette-nek vagy Babette-nek vagy akárkinek a lakosztályát rejti; ez ilyen korban s ilyen vagyoni helyzetben természetes ábránd.

Tiltakozó mozdulatot tettem, de a báró leintett.

– Elhatározta, hogy történetet hallgat – mondta –, legyen hát következetes.

Arra kértem a bárót, higgye el, akiről beszél, nem én vagyok.

– Nem hiszem, tudom – felelte. – Hinni ön hiszi.

– Báró úr – feleltem –, én végighallgatom önt; de újra meg kell jegyezmem, a története egyáltalán nem tetszik. A történetek, meggyőződésem mondatja ezt velem, szórakoztatásra és a lélek épülésére szolgálnak. Itt pedig...

– A szórakozás illúzió – vágott közbe a báró –, gonosz, kaján dolog, az ördög találta ki egy epileptikus rohamában. A lélek pedig nem építhető és le sem bontható; a lélek van vagy nincs, a választás szabad. Gondoljon a Biblia úgynevezett történeteire: épp-úgy hiányzik belőlük a szórakoztatás vágya, mint a lélek építésének az igénye. A történetek hazudnak, mert azt állítják, az idő mozgása vízszintes, balról jobbra történik, eleje és vége van, sorokba tördelhető, és kézbe lehet venni. Ez képtelenség. A Bibliában nincsenek történetek; hogy a Biblia mesél, az cselvetés, a gyengék megtévesztésére szolgál. A Biblia állít. Nem azt mondja, hogy Káin megölte Ábelt, hanem azt állítja: Káin megöli Ábelt. Vagy gondoljon Izsákra. Ábrahám föl akarja áldozni a fiát, Izsákot, Isten parancsára. Fölemeli a kést, de Isten megállítja a kezét. Nem tudom, mi ebben a szórakoztató vagy léleképítő.

Azt feleltem, az Izsák-történet igen tanulságos.

– Tanulságos? – kérdezte a báró. – Azt szokták mondani, Isten kíváncsi volt Ábrahám hitére, és Ábrahám megállta a próbát; olyan erős volt Isten iránti szeretete, hogy képes lett volna saját fiát is föláldozni. Ezt nevezi ön tanulságnak?

– Természetesen – feleltem.

– Ha látni akar, barátom – mondta a báró –, próbálkozzék először a logikával, ezzel a csodalámpással, amellyel közelebb hajolhatunk a képhez, amit ön történetnek nevez. Ön szerint Ábrahám elhiszi, hogy a Teremtő az ő fiának vérét akarja? Ha Ábrahám csakugyan hisz – amit persze badarság volna kétségbe vonni –, akkor tudnia kell, hogy Isten meg fogja állítani a kezét. Isten misztériumjátékot játszhat Ábrahámmal. Mint mindenkivel. Ábrahám azért szent, mert vonakodás nélkül belemegy a játékba. Más persze nem is tehet, senki sem tehet mást, vagy eljátsszuk a szerepünket, vagy elpusztulunk. S az, hogy milyen mély beleéléssel játszunk, szabja meg, hogy a darab vásári komédia lesz-e, tisztító erejű dráma vagy grand guignol.

Kijelentettem, hogy egyre kevésbé értem, hová akar a báró úr kilyukadni, s javasoltam, térjünk vissza a történethez.

– Á, a történet – mondta a báró. – Hol is tartottunk? Igen, megvan. A fiatalember megérkezett a kastélyba. Marie vezette hozzám. Komolyan mondom, ritka olyan vonzó fiatalembert látni; ifjúkori önmagamra emlékeztetett.

Nem tudom, hol a pillanat, amikor kiléptem a szerepemből. Az ifjú érkezése előtt leányom és feleségem társaságában ültem a teraszon. Ahogy megjelent és bemutatkozott, észrevettem, hogy a karszékkelek üresek mellettem. Újra magam voltam, s az ifjú elnéző mosollyal nézett rám, ahogy az ártalmatlan bolondokra szokás. Megkérdeztem Marie-t, nem látta-e a bárónét és a baroneszt; Marie sóhajtva körülnézett, és azt felelte:

nem, de ha gondolom, megkeresi őket. A fiatalember nem várta meg a válaszomat, közelebb lépett, átadta nagynéném ajánlólevelét. Kitűnő ifjú művész, satöbbi, satöbbi, amint már elmeséltem.

Főfájásra hivatkoztam, s elnézést kértem, mondván, hogy valószínűleg csak délután leszek tárgyalóképes. Utasítottam Marie-t, válassza ki a legszebb szobát a vendégnek. A fiatalember szemtelen pillantásokat vetett Marie-ra, és köszönte szépen.

A következő napokat jórészt vele töltöttem. Kivételt képeztek a délelőttök, mikor ő a könyvtárszobában aludt munka ürügyén; gondolom, Marie-val volt éjszakánként. Néha említést tett feleségemről és leányomról, elmondta, hogy csodálja, nagyra tartja őket; nyilván Marie-től hallott róluk, s úgy döntött, a kedvemért belemegy a játékba. Ezt ízlésellenek tartottam, a bárónét és a baroneszt illetően rövid és összevissza válaszokat adtam. Azokban a napokban nem láttam őket.

Valamelyik reggel az ablakomból akaratom ellenére meglestem az ifjút. Szinte meztelen volt, tornagyakorlatokat végzett a pázsiton; izmai ficáncoltak sima, halvány bőre alatt. Néhány fekvőtámasz után fölkelt, nyújtózott, megrázta hullámos haját; mint ha apró ékköveket rázott volna le róla, úgy csillogtak a napfényben izzadságcöppjei. Elfordultam az ablaktól, s éreztem, régóta készülő változások mennek végbe bennem.

A másnapi reggelinél az ifjú közölte, rövidesen elutazik. Próbáltam megértetni vele, jobban teszi, ha marad. Azt mondta, egyetlen hétre jött, nem akar tovább visszaélni a vendégszeretettel.

Megkértem Josephet és Marie-t, tegyék kellemesebbé a vendég ittlétét, amire Marie persze könnyen ráállt; arra is kapható volt, hogy próbálja elhitetni vele, nem telt el egy hét az érkezése óta – Joseph viszont mogorván fogadta a kérésemet; kénytelen voltam emlékeztetni, hogy bármily régen van a háznál, mégiscsak fizetett alkalmazott.

A legszebb fogatomat ígértem az ifjúnak, s levélben kértem nagynénémet, utaltasson át számlájára egy nagyobb összeget. Valami feltétlen hódolatot figyeltem meg benne az arisztokrácia iránt, s persze némi irigységet, amit végül egészségesnek tartottam. Többször rámutattam, hogy a különbség köztünk valóban nagy, de – mint azt az antik példa, teszem azt: az erotikában megmutatkozó demokratikus szellem bizonyítja – nem áthidalhatatlan, s ő az ilyen, bevallom, tapintatlan megjegyzéseimre legtöbbször zavaros kitérésekkel reagált. A távozására vonatkozó megjegyzéseit, ha tehettem, elengedtem a fülem mellett; egyszer azonban ellentmondást nem tűrő hangnemben kijelentette, hogy másnap útra kel. Igazi népi hang volt az, kemény, mint az egyszerű, s ha nem tettek volna elfogulttá az érzéseim, antropológiai érdekességet találtam volna benne. Azzal érveltem, a postakocsi másnap nem jön, csak egy nappal később, gyalogszerrel pedig nem tanácsos nekivágni, mintha bizony nem ígértem volna fogatot; csalódott fintort vágott erre, majd valami kelletlenül megbocsátó arckifejezést, amiből kitetszett, megbízhatatlanságomat elmeállapotomnak tudja be. Kis hallgatás után, mint aki ritka kegyet gyakorol, azt mondta: rendben van, vár még egy, de egyetlen napot. Fölemelkedtem, befejezettek tekintve a beszélgetést.

Ekkor az ifjú megfogta a csuklóm. Egyszerűen érintett meg, mint egy tárgyat, előredőlt, és alulról nézett rám. Arra kért, üljek vissza egy kicsit. Kellemes modortalanság volt ez, különben is vissza kellett volna ülnöm, hiszen gerjedelmem függetlenül magától akaratomtól, s nem szerettem volna, ha ezt észreveszi.

Megkérdeztem, miben lehetek a segítségére. Elengedte a csuklóm, és beszélni kezdett, gyerekkoráról, nélkülözéseiről, művészi elképzeléseiről, meglehetősen lazaöszszefüggésekkel. Elmondta, hogy sosem volt családja, anyja dologházban halt meg, s ő

kénytelen volt koldulásból fönn tartani magát; írni-olvasni valami jószágos, öreg szakácsnőtől tanult, egy sétálgató úriember figyelt föl kenyérért könyörgő versikéjére, magához vette, kitaníttatta; arra nevelte, hogy a szépséget csak a művészetekben lehet megtalálni, fővárosi iskolába küldte; e jótévő aztán váratlanul meghalt, az örökösök szétmárták a vagyont, neki csak valami néhány frankos életjáradék jutott, és a többi, és a többi, s most úgy érzi, személyemben patrónusát, az igazi, lelki atyját újra megtalálta, bocsássak meg a merészségéért; végtelen hálával tartozik nekem, csak hogy a fővárosban halaszthatatlan dolga van, s nagynénémnek is megígérte, egy hét után visszatér; és sajnálja, kezdte újra, hogy a nemesség megértéséhez soha föl nem érhet, hisz a nemesség maga a szépség, a művészetben is a nemességet csodáljuk, ám az ő műveinek szépsége nem más, mint épp a szépség hiánya fölött érzett fájdalom, s lehet bár sikeres, érzi, hogy belül csupa otrombaság és fekély, valami született lelki szifilisszel kénytelen együtt élni, bocsássak meg, hogy így elragadtatja magát.

Nézzé, mondtam, nincs mit megbocsátanom; Joseph a legszebb fogatomat készíti elő két lovammal, holnap útra kelhet. Szánom és megértem önt, mondtam rosszkedvűen, mire az ifjú kezébe temette az arcát, és sirva fakadt. Rendkívül fáradt voltam. Fölkeltem, s magára hagytam az ifjút.

A szobámba érve rögtön lefeküdtem. A szívem olyan lassan dobogott, mintha meg akart volna állni, álom azonban nem jött a szememre. Mozdulatlanul feküdtem, fülem zúgott a csendtől, s el voltam készülve, hogy ez így folytatódik reggelig; nem merem felcsöngetni Marie-t, hogy morfint kérjek, attól tartottam, épp a fiatalemberrel foglalkozik. Ne értsen félre, a féltékenység paraszti udvariatlanság, a Joseph-féléknek való; egyszerűen kínos lett volna megzavarnom őket.

S ahogy ott feküdtem, némán, merev tagokkal, hirtelen a báróné hangja ütötte meg a fülemet. Kétségbeesett, zokogásba fúló hang volt. Megöl! Megöl! Ezt a szót ismételte. Felültem. A bárónét nem láttam, csak a hangja volt a szobában; hol az arcom elé libbent, hol távolodott az ajtó irányába. Aztán kint, a folyosón szólalt meg, halkabban, de kivehetően: megöl...! megöl...! Fölkeltem, papucsba, köntösbe bújtam, s kimentem a folyosóra. Megálltam a báróné szobája előtt; az ajtó és a keret közötti résben meg-meglobbanó fénycsík jelezte, hogy van odabent valaki. Nagy lélegzetet vettem, s belöktem az ajtót.

Éles világoosság és zaj csapott rám, el kellett takarjam a szemem; ujjaim közül láttam az ifjút derékgig meztelenül, egyik harisnyámban; nyilván a báróné szekrényéből lopta, ahol, Marie hanyagságának köszönhetően, az én néhány ruhadarabom is megtalálható. Az ifjú épp a komód fiókjában turkált, gondolom, pénzt keresett, s most becsapta a fiókot, ijedten nézett rám; beljebb léptem, s az ifjú, nyilván az esetleges inzultustól megriadva, megtaszajtott a szememre a komódot, amelynek kinyílt az ajtaja, mindenféle papírdarabok, a jegyzeteim hullottak ki belőle, pénzt sohasem tartottam benne. Az ifjú két ugrással az ablaknál termett, visszanézett rám, s csak állt, mint egy márványolimpikon, egyik lábát a párkányra vetve. Kis szünet után megszólalt, valami olyasmit mondott, hogy úgysem érteném, ha magyarázkodni próbálna; talán elég lett volna, ha Joseph tenyere tanítja mőresre, vagy ha a kutyák fogaira bízom, de abban a pillanatban valahogy egyértelműnek tűnt, mit kell tennem. A puskámat a szekrény mögött tartom, évekkal ezelőtt rejtettem oda – Joseph minden fegyvert összeszedett a házban, ezt az egyet sikerült megmentenem; egyszerű kis vadászflinta, csak azért tartottam, mert jólesett a tudat, hogy használhatom bármikor. A fiatalember, amint meglátta kezemben a fegyvert, macskaügyességgel átlendült a párkányon. Az ablak-

hoz léptem. Telihold volt, kitűnően láttam az ifjút, amint a villámhárítón ereszkedik lefelé. Az első lövés a vállán találta, körülbelül két métert zuhant hangtalanul. Azóta sem értem, miért nem kiáltott, hiszen komoly fájdalmat okozhattam; mozgó célpontra elég gyengén célzok. Lezuhant, de azonnal fölállt, futni kezdett a park felé, kezét a vállára szorítva. Ha a fal mentén eloson, megmenekülhetett volna; nyilván a pánik okozta, hogy ilyen következetlenül viselkedett. Deréktájon érte a második lövés, futásban felbukott. Egy pillanatig úgy tűnt, végeztem, de nem: föltérdelt, fölnézett az ablakra, s a kezével jelzett, mintha szólni szeretne. Ezúttal hastájon találtam el; kezét a sebére szorította, fekete vér buggyant ki a száján, előredőlt. Ekkor értek oda a kutyák, két röppenő, karcsú árnyék. Elfordultam.

Épp visszadugtam a puskát a szekrény mögé, mikor meghallottam Joseph lépteit. Joseph rendkívül ideges volt. Megpróbált rávenni, áruljam el, hová rejtettem a fegyvert; persze a kérését megtagadtam, mire ő is feltúrta a szobát, én ott még akkora felfordulást nem láttam. Az, hogy a szekrény mögé benézzen, nem jutott eszébe. Dühében megfenyegetett, hogy lekötöz; emlékeztetnem kellett, hogy ehhez csak akkor van joga, ha rohamom van, pillanatnyilag azonban jól vagyok, a fiatalember megtámadta a bárónét, kénytelen voltam ártalmatlanná tenni, ennyi az egész. Végül is elvonult, hogy közölje a lövésektől nyilván holtrémmült Marie-val, mi történt.

Joseph távozása után lefeküdtem, s nyomban elaludtam. Ha önnek úgy tetszik, ez lehetne a történet vége, hisz többé nem ébredtem úgy, mint azelőtt. A történet azonban másnap újakezdődött, ahogy, természetesen, újakezdődik holnap is: mert ez a történet, barátom, hiába néz rám ilyen értetlenül, maga a valóság. Tanulsága pedig nincs, bár ha ragaszkodik hozzá, az ön számára érvényes egyetlen tanulság az, hogy ön halott.

– Bocsásson meg – mondtam –, ezen a ponton elvesztettem a fonalat.

– Természetesen – bólintott a báró.

– Azt hiszem – mondtam –, itt egy kicsit sűrű a levegő, megfájdult a fejem. Ha megengedi, teszek egy sétát.

– Parancsoljon – mondta a báró.

A kutyák mellém szegődtek, némán követtek a teraszig. A lépcső egyik öreg köve kimozdult a lábam alól, hirtelen mozdulatomra a kutyák leültek, okos szemekkel néztek rám.

Fölvettem az asztalon álló gyertyát, beléptem a hallba. A fény a fal penészfoltjaira, a törött orrú szobrokra suhant, s én megnéztem mindent, mintha először jártam volna ott.

A szobámba érve elkoppintottam a gyertyát, ruhástul az ágyba dőltem. A nagy ablak még beengedett annyi fényt, hogy meg tudjam különböztetni a tárgyakat; az asztalt, a széket, az öreg szekrényt bámultam, várva, hogy teljesen besötétedjék; gondoltam, akkor talán elnyom az álom. A szürkület azonban megállt, kint és bent is, mintha várna valamire.

Hirtelen megnyikkant az ajtó, a baronesz lépett a szobámba. A gyertya kanóca meggyulladt, a baronesz felém fordult, s azt mondta: tisztában van vele, hogy látogatása nem szokványos és talán nem is illő, azonban fontos és halaszthatatlan közlendője van. Ha nem vettem volna észre, édesapja elmebeteg, éspedig veszélyes elmebeteg; gyakori rohamai pokollá teszik a család életét. S most úgy érzi, mondta a baronesz, apja az életemre tőr. Ne kérdezzek semmit, egyszerűen érzi, nem tudja megmagyarázni; arra kér tehát, reggel utazzak el, vágjak neki akár gyalog. Leányomnak igaza van, vette át

a szót a báróné. Hová tűnt a baronesz, kérdeztem csodálkozva. A kisasszony elment, nekem is mennem kell, ez az utolsó éjszaka, búgta a báróné, szinte láttam karcsú testét a selyemruha alatt. A legokosabb, folytatta a báróné, ha ön is távozik, barátom, amíg nem késő – megigazította a haját, esdeklőn nézett rám a nagy szemével.

A báróné aggódó arcáról a falon remegő gyertyafényre néztem. Csattant az ajtóki-lincs, odakaptam a fejemet, a gyertya kialudt. Egyenletes, szürke fény töltötte be a szobát.

Az ajtóban Marie állt.

– Jó reggelt, Marie – mondtam.

– Jó reggelt, uram – köszönt Marie. – Hogy aludt? – kérdezte, az ablakhoz ment, és széthúzta a függönyt.

– Jól – válaszoltam.

– És milyen sokat! – lelkesedett Marie. – Hiába, ez a jó levegő megteszi a magáét.

– Úgy látszik – mondtam. Marie megnyitotta az ablakot.

– Képzelve – mondtam –, álmomban nálam járt a báróné.

Marie elpirult.

– Hogy maga mikre nem gondol – mondtam.

– Nem gondolkodom én semmit – felelt Marie vörösen. – Milyen gyönyörű reggel – tette hozzá.

Felültem, és kinéztem. Párás szélcsend volt, nehéz, ostoba felhőkkel. – Ez magának tetszik? – kérdeztem.

– Süt a nap – felelt Marie.

– Ez nem igazi napsütés – mondtam –, lagymatag, haldokló napsütés ez. Valami dögszagot érzek benne.

Sóhajtottam, nyújtózkodtam.

– Kérem, csomagolja össze a ruháimat – mondtam –, ma elmegyek.

– Hát mégis itt hagy minket? – kérdezte Marie.

– Kénytelen vagyok – mondtam.

– De miért? – kérdezte Marie.

– Itt az ideje – feleltem –, nem vitatkozom tovább, maguknak volt igazuk, s akkor a mai nap a hetedik. Egyetlen hétre jöttem, kis Marie.

Marie vizet hozott, majd vidáman téblábolt tovább.

– Kaphatnék egy tükröt? – kérdeztem.

– De uram – mondta Marie.

– Jó, nem kezdem újra – mondtam –, viszont arra kérem, borotváljon meg.

– A borotválás Joseph dolga – felelt Marie.

– Brrr – mondtam –, én nem szeretném, ha Joseph borotválna meg. Azt szeretném, ha maga borotválna meg, Marie, azzal az édes kis kezével.

Marie egy pillanatig gondolkodott.

– Hát jó – mondta, és kiment, de pár pillanat múltán visszatért, s egy matt tálcán borotvát, szappant, kendőt hozott.

– Ide tessék ülni – mutatott az egyik székre. Átültem, Marie megcsomózta a tarkómon a kendőt, és szappanozni kezdte az arcom.

– Ugye – kérdeztem – a báró úr miatt nincsenek tükrök a kastélyban?

– Ne tessék beszélni – mondta Marie.

– Hát hagyja addig abba – mondtam, s megfogtam a kezét. – Mit csinált? – kérdeztem. – Összetörette, kidobatta a tükröket? Válaszoljon!

Elengedtem a kezét. Marie nem válaszolt; beszappanozott, majd közelebb lépett, combomon éreztem a térdét.

– Milyen közel van, Marie – mondtam.

– Távolról nem tudom megborotválni, uram – felelt Marie.

– Mesélek önnek valamit – mondtam. – Képzeld, azt álmodtam, hogy a báróné bejött a szobámba, és szeretkezni kívánt velem.

Marie kezében megállt a borotva.

– Rengeteg ruha volt rajta, csupa fehér selyem. Kibontottam, lassan, mint valami ritka édességet. Miért nem borotvál, Marie?

Marie azt felelte, fél, hogy megvág.

– Hát vigyázzon – mondtam, s Marie újra nekilátott.

– Fölemeltem – folytattam –, és az ágyra fektettem, félig levetkőztetve. Van fogalma arról, milyen könnyű a báróné?

Marie most megkerült, s ismét közel lépett hozzám, hasa a karomnak simult.

– Tudja, van egy szokásom – folytattam. – A nyakam következik? No, csak óvatosan. Tehát, van egy szokásom: mikor, hasonló helyzetben, egy nőt megcsókolok, kezemet közben a kis párnáskára siklatom a lába közt, s ott kezdem simogatni.

Fölszisszentem, a borotva a húsomba szaladt.

– Istenem – sikkantott Marie –, igazán nem akartam, de a báró úr olyanokat beszél...

– A kicsoda? – kérdeztem.

– Pardon – mondta Marie.

Megtapogattam a sebet, semmiség volt, eret nem érintett a penge; kértem egy kis timsót Marie-től, s felszólítottam, fejezze be a borotválást.

– Készen vagyunk – mondta Marie, leoldotta a kendőt, és megtörölte az arcom.

– Tehát – folytattam – a kezemet az említett helyre csúsztattam, s megcsókoltam a bárónét, aki viszont – képzeld – váratlanul a nyelvembe harapott.

– Ó – mondta Marie.

– S ez még csak a kezdet. Mert miután megharapott, ellökte a kezem, s körmével az arcomba vágott. Próbáltam leszoritani, de ficánkolt, s a félig kibontott ruhája közben több helyen felszakadt. A hisztériás nővel szembeni egyetlen megoldáshoz folyamodtam, arcul ütöttem; elalélt, de amint folytattam a vetkőztetését, magához tért; tovább ütött, rúgott és karmolt. Elöntött a harag, kezdtem leszaggatni a ruhát róla, záporoztak az ütései, de én csak téptem a ruháját, azt a hófehér selyemruhát, azt a rengeteg hófehér selyemruhát, míg észre nem vettem, hogy egyedül vagyok az ágyon, érti, Marie, egyedül fetrengek az ágyon, rengeteg fehér selyembe gabalyodva, és nem bírok lecsillapodni, csak tépem és szaggatom a selymet, tépem és szaggatom.

Marie reszketve állt előttem.

– Itt a vége, fuss el véle – mondtam. – No, Marie, ne csacsiskodjék, csak tréfáltam. Sohasem volt ilyen álmom.

Marie nem válaszolt.

– Magát aztán könnyű megijeszteni – mondtam, és megfogtam a kezét. – Jöjjön csak közelebb. Így ni. És most válaszoljon. A báró dobatta ki a tükröket, igaz?

Megrázta a fejét.

– Maga sohasem néz tükörbe, Marie? És Joseph? Tudja, azt hiszem, maguk a boldogját járatták velem. Semmi baj, nem haragszom; felsőbb utasításra cselekszenek. Először fura főúri szeszélynek gondoltam, de rájöttem az igazságra. A báró beteg. Örjöngeni kezd, ha tükörbe néz. Nem tudja elviselni a saját látványát, igaz?

Marie hallgatott.

– Most már csak egyet nem értek. Én miért nem kaphatok tükröt? Én egészséges vagyok. Miért nem adnak nekem tükröt, Marie? Válaszoljon!

– De hiszen... – kezdte Marie, majd elhallgatott.

– Folytassa – mondtam.

Marie nem folytatta. Közelebb lépett, egész a lábam közé. Megéreztem olcsó parfümjé illatát és remegő leheletét; magamhoz szorítottam, csókoltam, ahol értem, ő pedig hálásan nyüszögött a karomban; fölkeltem, felborult a szék, megcsókoltam Marie száját, s ő lihegve csókolt vissza. Kibontakoztam, az ágy felé tereltem Marie-t; tétozott, jött is, nem is. Megkérdeztem, mi a baj.

– Nem volna szabad – mondta Marie.

– Ugyan már, szabad, nem szabad – mondtam, az ágyhoz húztam, és gyöngéden leültettem Marie-t, aztán egy csókkal feldöntöttem; két-három csattal kellett csak elboldogulnom, és kiszabadult a melle. Nem szabad, mondta Marie; felhúztam a szoknyáját, kezem a lába közé siklott. Nem szabad, ismételte, hagyjon, mondta, és összeszorította a combját. Rászóltam, hogy ne csacsiskodjon, a mellébe markoltam, szájon akartam csókolni, de elhúzgálta a fejét, föl akart emelkedni; visszanyomtam, kiáltok, mondta; dehogy kiáltasz, mondtam az alsószoknyáját ráncigálva, mire elkiáltotta magát, meglepően éles hangon, hogy Joseph; próbáltam befogni a száját, de az ujjamba harapott. Kis ringyó, mondtam, és pofon ütöttem.

Ekkor meghallottam, hogy valaki belöki az ablaktáblát. Nem tudom, hol ólálkodott addig Joseph, lehet, hogy végig hallgatózott; mire megfordultam, már bent volt a szobában.

– Nézze, barátom... – mondtam.

Joseph arca egész vörösre változott. Meglendítette a karját, s megütött; elképesztő kemény ütés volt, visszazuhanam Marie-ra, s a vér sós íze megtöltötte a számat. Joseph nem hagyta annyiban, fölrántott a galléromnál fogva, majd elhajított, mint egy rongybabát, hogy átrepültem a felborult széken, és az ajtóig csúsztam. Joseph némán közeledett üveges szemmel; rájöttem, menekülnöm kell. Kilöktem az ajtót, kiugrottam a folyosóra, és futásnak eredtem. Joseph utánam; mintha mázsás rönkök zuhogtak volna a padozatra. Csak arra számíthattam, hogy kifárad, arra már nem, hogy megjön az esze, s fölhangy szándékával; legalább valami fegyver volna nálam, egy nyomorult pisztoly, gondoltam, rohantam, itt jobbra, ott balra, lépcsőn le, lépcsőn fel; be kellett látnom, ha nem történik valami, én leszek az, aki kifárad, szinte éreztem a tarkómon Joseph lihegését, elképzeltem, ahogy összeroppantja a torkom, amikor megláttam a báró szobájának ajtaját, kinyitottam, beugrottam, és bereteszeltem magam mögött.

Lihegve álltam, hátam az ajtónak nyomva. Amint kissé alábbhagyott a szívdobogásom, körülnéztem – ágy, komód, kis öltözőszekrény –, odaléptem a szekrényhez, kihúztam a báró puskáját mögüle. Ha Joseph berontana ide, gondoltam, keresztüllövöm.

A szekrényajtó – meglökhettem – nyikorogva kinyílt, és megláttam a bárót. Feldúlt volt, kócos, a szája vérzett. Kezében puskát tartott.

A báró fölemelte a puskát, és rám célzott vele. A lövés eldörrent – a tükrök darabjaira hullott.

Odakint vonítottak a kutyák; Joseph döngve nekivágódott az ajtónak. Csak az élet van, gondoltam, csak az élet; csak Marie van és Joseph, aki újra és újra az ajtónak rohan, hogy belereccsen a zár; – – –

a szekrénynek dőltem, lerúgtam a cipőm, és szájamba vettem a puska csövét. Hűvös volt, valahogy savanykás. Lábujjamat a ravaszra helyeztem; e pillanatban a zár felszakadt, a retesz elrepült, Joseph bebillent az ajtón. Nem ütött meg, nézte, hogy egyensúlyozok, számban a puskám csöve, lábujjam a ravaszon. Lenyomtam a ravaszt. A puska azonban üresen kattant; vagy bedöglött, vagy nem hagytam benne töltényt legutóbb.

Joseph elvette a puskát, visszarakta a szekrény háta mögé. Mondott valamit, de nem értettem. Aztán megfogott, lenyomott az ágyam melletti székre, kezemet a hónom alá rakta, előhúzta a szíjakat, és lekötözt.

Belépett az ajtón Marie; melle még mindig szabadon volt. Megcsókolták egymást, Joseph és Marie – behunytam a szemem, de kénytelen voltam kinyitni újra, mert a szemhéjam mögött perzselő lángok voltak, tagjaim pedig megmerevedtek, a fejemet sem bírtam elmozdítani. Joseph az ágy felé fordított székestül, hogy lássam, amint levetkőzteti Marie-t, majd levetkőzik maga is; Marie végigcsókolta Joseph erős, duzzadó testét – nézmem kellett őket, tekintetemmel követni a szeretkezésük ritmusát s ahogy elfordulnak egymáson, majd vissza újra, és hallottam, és azóta is hallom boldog lihegésüket és a kutyák szakadatlan vonítását.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

a kézirat itt megszakad; krikszkraksz firkálmányokat találtam még s néhány tetszetős, hangzatos, ám a tárgyhoz szervesen nem illő, azt inkább elhomályosító részletet; ezeket kigyomláltam s elhajítottam. Váljék, ami megmaradt, az Egyháznak s minden jó szándékú embernek hasznára, vagy váljék szemétté, én már nem tehetek érte semmit.

Munkám végeztével búcsút vettem a jó Puffin úrtól, s visszaindultam ide. Az úton erőt vett rajtam a láz, nemigen emlékszem, csak arra, hogy itt voltam újra. Itt vagyok azóta is. Kapok enni, hoznak, s elviszik a maradékot; nem valami fényes a koszt, az idő is gyakran borongós errefelé, de nem panaszkodom. Végül is nem bántanak, akár sétálhatok is a termeken, folyosókon. Persze inkább csak üldögélek, és várok, valami jelre, hogy megbocsát az Isten, talán újabb megbízatásra, nem tudom.

Simon Balázs

AKKOR

A felelőtlen nyújtózás
Kicsit öreges, kicsit mint a
Végórán, vagy mint a sólyán
Hogyha engedik centinként le,
Sikos rézsún a nagy hajót, nem
Akad semmiben, mikor az ágypuhán